

КОРОСТЕНЬСЬКА МІСЬКА РАДА

РІШЕННЯ

двадцять дев'ята сесія VI скликання

від 26.12.2013р. № _____

Про затвердження Екологічного плану міста Коростеня та Коростенського району Житомирської області до 2020 року

Відповідно Меморандуму про співробітництво між Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Державним агентством України з управління зоною відчуження та виконавчим комітетом Коростенської міської ради, з метою реалізації Проекту «Інтеграція питань захисту довкілля в стратегії місцевого розвитку територій, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» в місті Коростені, керуючись п.22 ч.1ст.26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Коростенська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Екологічний план міста Коростеня та Коростенського району Житомирської області до 2020 року (додається).

Міський голова

В.Москаленко

Секретар міської ради

В. Ходаківський

Перший заступник міського голови

В. Вигівський

Заступник міського голови

Л. Якубовський

Керуючий справами виконкому

А.Охрімчук

Начальник фінансового управління

Л. Щербанюк

Начальник юридичного відділу

Т. Камінська

Екологічний план міста Коростеня та Коростенського району Житомирської області до 2020 року

Зміст

1. Стисла характеристика міста Коростеня та Коростенського району
2. Місія плану
3. Екологічне бачення та керівні принципи
4. Головні екологічні проблеми
  - 4.1. Погіршення екологічного стану водних об'єктів і якості питної води
  - 4.2. Накопичення відходів
  - 4.3. Погіршення якості ґрунтів сільськогосподарського призначення
  - 4.4. Погіршення екологічного стану лісів
  - 4.5. Підтоплення населених пунктів
  - 4.6. Забруднення атмосферного повітря
  - 4.7. Зростання загроз біорізноманіттю
  - 4.8. Недосконала система екологічного управління та інформування
5. Мета та цілі плану
6. Стратегія впровадження плану
7. Система моніторингу, оцінки та контролю виконання плану

Додаток 1. План дій для міста Коростеня та Коростенського району Житомирської області до 2020 року

1. Стисла характеристика міста Коростень та Коростенського району

Коростенський район, площа якого становить 1764 км², розташований у північній частині Житомирської області, в межах Центрального Полісся, в зоні мішаних лісів. За площею район є одним з найбільших районів у Житомирській області (6% території області).

Чисельність населення району становить 28,4 тис. осіб (сільське населення). Коростенщина належить до регіонів України з найгіршими демографічними показниками. В районі вже 30 років відсутній природній приріст населення. В останні три десятиріччя на Коростенщині відбулися великі зміни у співвідношенні між сільським і міським населенням на користь останнього. Питома вага міського населення на Коростенщині (рівень урбанізації) досягла 68,8%.

Провідними галузями промислового виробництва в Коростенському районі є добувна та харчова. Провідною галуззю сільськогосподарського

виробництва є тваринництво, питома вага якого у загальному обсязі виробництва району становить 67%. Основним напрямком у тваринництві є молочне скотарство.

Головна роль у транспортно-економічних зв'язках Коростенщини належить залізничному та автомобільному транспорту. Коростень є одним з найбільших залізничних вузлів України.

Мінерально-сировинний потенціал Коростенського району представлений більш ніж 30-ма родовищами різних корисних копалин: граніт, лабродорит, габро, сировина для будівельної промисловості (будівельні піски, глини). На території району знаходиться третина булощебеневої сировини області. Коростенщина забезпечує потреби України в титановому концентраті. Група паливно-енергетичних корисних копалин представлена в районі тільки торфом.

Коростенщиною протікають 23 річки (загальною довжиною 389,6 км), які належать до басейну Дніпра. Основними річками є р. Уж, а також її притоки Могилянка, Лемія, Кремно, Синявка та Ірша. Забезпеченість населення місцевими ресурсами річкового стоку в розрахунку на одного жителя низька і становить 0,82 тис. м³. Запаси підземних вод незначні.

Район займає одне з провідних місць за запасами лісових ресурсів. Ліси та лісовкриті площі займають 64216,70 га (37% від площі земельного фонду району).

Площа земельного фонду Коростенського району становить 173465,13 га. У його складі найбільшу площу займають сільськогосподарські землі (49,8% від площі земельного фонду району). У власності громадян знаходяться ділянки загальною площею 64595,0172 га (37,2% від загальної площі земельного фонду району).

У структурі ґрунтів Коростенського району домінуюче положення займають дерново-підзолисті, дерново-підзолисті глеєві та дернові ґрунти.

У межах Коростенського району розташоване Державне лісомисливське господарство «Ушомир» (площею 70 300 га), яке включає 5 лісництв.

Найбільш екологічно небезпечними об'єктами Коростенського району є нафтопровід «Дружба» (2 нитки) – транспортування нафти; військова частина в с. Ушомир – збереження боєприпасів; ПрАТ «Бехівський спецкар'єр» – добування та переробка корисних копалин.

Іншими об'єктами підвищеної небезпеки в районі є ДП «Коростенський молокозавод» – переробка молока; Коростенський харчокомбінат; НПС «Плещівка», нафтопровід «Дружба» – транспортування нафтопродуктів; ВАТ «Коростенський щебзавод» – добування корисних копалин; Ушицький комбінат будматеріалів – добування корисних копалин; Щорсівський гранкар'єр – добування корисних копалин; в/ч А-4157, с. Веселівка – військовий об'єкт; АЗС, с. Сингаї – зберігання, реалізація нафтопродуктів; каналізаційні очисні споруди Грозинського ДКП, с. Грозине – очищення стічних вод; пункт збору відходів дезактивації с. Ключеве – радіаційно-небезпечний об'єкт.

Місто Коростень, площа якого становить 3385,1 га, є районним центром Коростенського району. Це друге за величиною (після Житомира) місто в області.

Чисельність постійного населення міста становить 65,7 тис. осіб, працездатного населення – 38,8 тис. осіб. В усіх сферах господарського комплексу міста зайнято 27 тис. осіб.

Провідною галуззю економіки міста є промисловість. За обсягами промислового виробництва місто займає друге місце в області (10-12 % усього промислового виробництва області). У Коростені розвинуті підприємства машинобудівної, харчової, добувної, хімічної, металургійної та переробної промисловості.

Коростень є одним з найбільших залізничних вузлів України.

У межах міста знаходиться 2 діючих кар'єри з видобутку гранітів та інших матеріалів. Ще 10 кар'єрів діють поблизу міста. Навколо міста залягають поклади тугоплавкого космічного металу – титану.

Водні ресурси м. Коростень формуються на 90% за рахунок поверхневих і на 10% за рахунок підземних вод. Головною водною артерією міста є р. Уж, яка розділяє місто на дві частини. Водозабезпеченість м. Коростень є низькою – на одного жителя припадає близько 1 тис. м³ води на рік.

Зелені насадження міста займають площу 794,14 га (23,5% від площі міста). У місті є 6 парків загальною площею 31,67 га та 11 скверів загальною площею 7,24 га.

З впливом на стан довкілля пов'язана діяльність [сільськогосподарських](#), промислових та комунальних підприємств, організацій, установ та інших суб'єктів господарювання.

Об'єктами екологічної небезпеки м. Коростень є Коростенське КП «Водоканал», Комунальне виробничо-господарське підприємство, Локомотивне депо

Відповідно до соціологічного дослідження «Місто, в якому я живу», проведеного в лютому 2012 року, коростенці вважають, що серед проблем, яким місцева влада повинна приділяти більше уваги, найпріоритетнішими є екологічні проблеми (екологія міста, МДФ – 14,5%, очищення річки – 5,25%, частіший вивіз сміття – 3,5%, санітарний стан міста (дикі собаки, коти) – 1,75%).

2. Місія плану

Екологічний стратегічний план Коростенського району та м. Коростень – це документ, який на основі аналізу стану довкілля, загального бачення та цілей розвитку району визначає цілі, завдання та заходи у сфері охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Екологічний стратегічний план є необхідним елементом забезпечення балансу між досягненням соціального добробуту, економічним розвитком, охороною довкілля та раціональним використанням природних ресурсів. Реалізація плану забезпечить:

- поліпшення екологічної ситуації на території району;
- дотримання національного законодавства у сфері збереження довкілля та відтворення ресурсного потенціалу;
- зміну ставлення до екологічних проблем, що передбачає перехід від ідеології усунення наслідків забруднення до ідеології попередження забруднення та раціонального використання природних ресурсів;

- підвищення потенціалу місцевих органів влади щодо розроблення та втілення у життя природоохоронних заходів;
- посилення здатності місцевих органів влади й громадських організацій залучати кошти національних і міжнародних організацій та окремих спонсорів;
- зміцнення співпраці влади і громади;
- збільшення громадянської активності, зміну ставлення населення до свого права на участь у процесі прийняття рішень, які мають вплив на довкілля.

3. Екологічне бачення та керівні принципи

Коростенський район, включаючи місто Коростень, – це територія з вирішеними екологічними проблемами; з розвинутою екологобезпечною промисловістю; з унікальним культурним середовищем; з розвинутою системою сільського зеленого туризму; з розвинутими лісогосподарською та природоохоронною галузями. Це територія гармонійної співпраці влади, бізнесу і місцевих громад на засадах публічно-приватного партнерства, що забезпечує високі стандарти рівня та якості життя.

Керівні принципи:

- обов'язковість дотримання екологічних стандартів, нормативів і лімітів у господарській діяльності;
- обов'язковість дотримання принципу екологічної, соціальної, економічної і культурної збалансованості під час здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності;
- екологізація усіх сфер діяльності (економічної, технологічної, освітньої тощо);
- обов'язкове врахування екологічних питань у всіх напрямках діяльності місцевих органів влади;
- забезпечення відповідальності забруднювачів усіх форм власності;
- пріоритетність розвитку місцевого екологічного підприємництва;
- пріоритетність новітніх технологій у функціонуванні місцевих комунальних служб;
- пріоритетність громадських екологічних ініціатив, гласності і демократизму під час прийняття рішень, що мають вплив на довкілля;
- пріоритетність екологічної культури як способу життя населення в гармонії з природою.

4. Головні екологічні проблеми

4.1. Погіршення екологічного стану водних об'єктів і якості питної води

Головною водною артерією Коростенського району є р. Уж з притоками Могилянка, Лемія, Кремно, Синявка та Ірша.

Екологічний стан водних об'єктів з року в рік погіршується. Збільшення антропогенного впливу на водні джерела та ландшафти водозабірних басейнів призвело до порушення умов формування стоку і водного режиму, зумовило

зменшення водності, зниження самовідновної спроможності водних об'єктів, замулювання та заростання русла, зниження біопродуктивності.

Незважаючи на спад виробництва та зупинку багатьох підприємств, не спостерігається суттєвого покращення якості поверхневих вод і зменшення скиду неочищених або недостатньо очищених стічних вод. Через низьку якість очищення на очисних спорудах внаслідок перевантаження та спрацювання технологічного обладнання переважна кількість зворотних вод скидається значною мірою забрудненими. Це, в першу чергу, пов'язано з погіршенням технічного стану діючих очисних споруд, значним терміном експлуатації водопровідних і каналізаційних мереж, відсутністю коштів на їх ремонт і реконструкцію. Зазначене стає причиною частих аварій, які зумовлюють великі втрати води, вторинне забруднення води тощо.

Зокрема, на якість водних ресурсів р. Уж негативно впливає робота міських очисних споруд каналізації м. Коростень, які потребують реконструкції. Два комплекси міських очисних споруд каналізації загальною потужністю 16 тис. м³ на добу працюють неефективно. Очисні споруди каналізації не доочищують 6 тис. м³ через тривалу експлуатацію і не можуть забезпечувати нормативну очистку стічних вод. Щорічно в р. Уж м. Коростень скидає близько 5 млн м³ недостатньо очищених стічних вод. Одним з основних забруднювачів р. Уж є Коростенське КП «Водоканал». Причиною погіршення якості води в р. Уж є також відсутність споруд очистки зливових стоків у м. Коростень, надходження по зливовій каналізації в річку господарсько-побутових стоків.

У м. Коростень на р. Уж функціонує низка водорегулюючих гідротехнічних споруд, більшість з яких були збудовані у 1950-60 роки і вже відпрацювали свій ресурс. Вони потребують реконструкції, особливо гребля в районі м'ясокомбінату. Руйнування гідротехнічних споруд може призвести до обміління річки, активізації ерозійних процесів, погіршення санітарно-епідемічного стану в населених пунктах, відсутності зон відпочинку населення.

Прибережні смуги р. Уж та її приток захищені звалищами ТПВ і будівельних відходів. Крім того, водойми забруднюються несанкціонованими скидами.

За рівнем забрудненості поверхневих вод р. Уж відноситься до 2-го класу – «слабо забруднена». Підвищений вміст органічних сполук біохімічного та хімічного споживання кисню є наслідком впливу забруднюючих речовин, які потрапляють у річку зі стічними водами підприємств, і впливу органічних сполук природного походження, що надходять у поверхневі води з торфовищ і боліт. Підвищені концентрації марганцю та заліза загального у річці Уж мають природне, а не техногенне походження і не пов'язані з діяльністю людини.

Переважна більшість ставків у районі збудована на малих річках, за рахунок чого їх водний стік зарегульований до 55-70%. Технічний стан більш як 60% водних об'єктів незадовільний, вони замулені на 15-40%.

У районі не залишилося природних водних об'єктів, воду з яких можна вживати без попередньої обробки (водойми I-го класу за санітарною класифікацією). Нині практично всі водні об'єкти за рівнем забруднення наблизилися до III-го класу.

Високий рівень техногенного навантаження на водні об'єкти та використання застарілих технологій підготовки питної води, які розраховані на доведення природної води до якості питної лише у випадку, коли вхідна вода відповідає 1 класу поверхневих джерел водопостачання, не дозволяє забезпечити населення якісною та безпечною для здоров'я людини водою. Застосування в технології підготовки питної води хлору, неефективних коагулянтів, відсутність сорбційних фільтрів з активованим вугіллям тощо приводить до надходження в питну воду значної кількості неорганічних і органічних забруднювачів, спільна дія яких на організм людини, особливо в умовах радіаційного навантаження, становить загрозу населенню.

На якість питної води централізованого водопостачання негативно впливає незадовільний стан водопровідних мереж і споруд, зношеність яких в області становить 40-60%, несвоєчасне проведення капітальних і поточних ремонтів, відсутність відомчого лабораторного контролю якості питної води.

Водопостачання сільського населення району забезпечується переважно підземними водами (близько 190 свердловин) низької якості. Причиною низької якості води за санітарно-хімічними показниками у Коростенському районі є перевищення вмісту нітратів (до 67,3%). Причиною мікробіологічного забруднення води є несвоєчасне проведення очистки та дезінфекції криниць. За мікробіологічними показниками у Коростенському районі спостерігається один з найбільших відсотків відхилень, зареєстрованих в Житомирській області, – 47,9%. Шахтні колодязі більшою мірою незахищені від хімічного та органічного забруднення. Основна маса колодязів перебуває в приватному володінні. Їх очищення, ремонт та дезінфекція проводиться недостатньо, у зв'язку з чим щороку реєструються випадки отруєння грудних дітей нітратами.

Недотримання самими власниками вимог санітарного законодавства при облаштуванні та утриманні колодязів призводить до забруднення питної води та робить її непридатною для споживання людиною. Серед таких порушень – недотримання нормативної відстані 50 м (для індивідуальних колодязів – 20 м) від колодязя до потенційних джерел забруднення (це вбиральні, вигрібні ями, споруди та мережі каналізації, склади добрив та отрутохімікатів, місця утримання худоби, тощо).

Невідповідність якості питної води нормативним вимогам є однією з причин поширення в районі багатьох інфекційних (вірусний гепатит А, черевний тиф, ротавірусна інфекція тощо) та неінфекційних (хвороби системи травлення, серцево-судинної та ендокринної систем тощо) хвороб.

У питній воді реєструють нестачу мікроелементів – I, Zn, Cu, F, що впливає на виникнення ендемічних захворювань. Вплив такої води на поширення ендемічних хвороб потребує поглибленого вивчення.

Значний вплив на здоров'я людини мають пестициди, які змиваються з полів у річки після їх застосування у сільському господарстві для захисту рослин від шкідників, хвороб і бур'янів.

Негативно впливають на здоров'я людини фосфати, що використовуються в більшості пральних і миючих засобах. Потрапляючи у водойми, фосфати сприяють розмноженню синьо-зелених водоростей, які руйнують екосистему річок.

Таким чином, для Коростенського району та м. Коростень актуальними є такі проблеми:

- забруднення водних об'єктів неочищеними та недостатньо очищеними комунально-побутовими та промисловими стічними водами,
- неефективно працюючі очисні споруди каналізації, в тому числі зливової;
- значний термін експлуатації водопровідних і каналізаційних мереж, що є причиною частих аварій, які зумовлюють великі втрати води та її вторинне забруднення;
- надмірне забруднення водних об'єктів хімічними речовинами внаслідок поверхневого стоку з сільськогосподарських угідь;
- погіршення стану децентралізованих джерел водопостачання індивідуального користування;
- низька якість питної води;
- захаращеність прибережних захисних смуг річок водних об'єктів звалищами ТПВ і будівельних відходів;
- замулення та обміління русла р. Уж та її приток;
- загроза руйнування на р. Уж гідротехнічних споруд, які вже відпрацювали свій ресурс.

4.2. Накопичення відходів

Однією з головних екологічних проблем Коростенського району та міста Коростеня є тверді побутові відходи (ТПВ), промислові та будівельні відходи, які є значним фактором забруднення довкілля та негативного впливу на здоров'я людини. Через відсутність ефективного механізму поводження з відходами щорічно зростає кількість утворених і накопичених відходів при погіршенні стану місць їх видалення.

Основним джерелом утворення промислових відходів є виробнича діяльність підприємств гірничодобувної галузі. У м. Коростень утворюються такі види промислових відходів, як гальванічні шлаки, відпрацьовані ртутьвмісні, люмінесцентні лампи, нафтовмісні відходи, відпрацьована автогуща, будівельні відходи, відходи лакофарбувального та фарфорового виробництва.

Питання оброблення та утилізації промислових відходів складне, потребує технічних і фінансових рішень. Інколи промислові підприємства вивозять (ховають) свої відходи за межами міста.

Існують також проблеми з видаленням і розміщенням будівельних відходів, які утворюються в значних обсягах під час монтажу та демонтажу будівель і споруд, реконструкції, нового будівництва. Місць для їх видалення немає.

Збирання відходів у житлово-комунальному секторі є основним завданням санітарного очищення населених пунктів. Проте діюча система санітарного очищення населених пунктів є недосконалою. Через відсутність взаємодії між органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади на місцях, службами житлово-комунального господарства, державною санітарно-епідеміологічною службою та органами з охорони навколишнього природного середовища не забезпечується належний контроль за санітарним

станом територій, а також за збиранням, вивезенням, знешкодженням і захороненням ТПВ.

Станом на 01.01.2011 р. у Коростенському районі було 40 місць видалення ТПВ (площею 34,4 га). У селах району нараховувалося 73 звалища ТПВ. Об'єкти розміщення ТПВ у переважній більшості експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, розмірів санітарно-захисних зон, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод. Як наслідок, звалища спричиняють інтенсивне забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод та атмосферного повітря. Крім того, існує значна кількість несанкціонованих звалищ ТПВ, які стають одним з найбільших забруднювачів довкілля.

Полігони в Коростенському районі відсутні. У м. Коростень ТПВ вивозяться на полігон ТПВ комунального виробничо-господарського підприємства м. Коростень. Цей полігон переповнений і експлуатується з порушенням екологічних і санітарних вимог. Він потребує реконструкції. Проектна документація на реконструкцію полігону виготовлена, але відсутнє фінансування. Значного фінансування потребує будівництво нового полігону ТПВ (близько 5,6 млн грн.).

У 2008 році в м. Коростень було упроваджено роздільне збирання ТПВ, а саме таких їх компонентів, як скло, папір, метал.

Надзвичайно гострою проблемою є питання безпечного зберігання та утилізації непридатних хімічних засобів захисту рослин. Станом на 01.01.12 на території району налічувалося 19,7 т хімічних засобів захисту рослин. Умови зберігання більшості цих хімічних речовин є незадовільними, складські приміщення знаходяться в аварійному стані, не виключено несанкціонований доступ до непридатних пестицидів, що підвищує їх небезпечність, також дані засоби зберігаються на відкритій місцевості.

У районі накопичено 8,8 т непридатних пестицидів, які зберігаються в 11 складських приміщеннях.

4.3. Погіршення якості ґрунтів сільськогосподарського призначення

Сільськогосподарські угіддя займають 49,8% від площі земельного фонду району.

Значного негативного впливу на якість ґрунтів району завдала аварія на Чорнобильській АЕС. Частину земельного фонду в 1990 році було вилучено з використання у зв'язку з тим, що ґрунти тут мають забрудненість радіонуклідами, яка перевищує 15 кюрі/км².

Радіоактивне забруднення земель Коростенського району при низькому показнику рН, легкому механічному складі та перезволожені земель значно ускладнює їх екологічно-безпечне сільськогосподарське використання. Сільськогосподарське виробництво базується на спрощених технологіях та використанні дешевої ручної праці.

За даними агрохімічного обстеження, вміст гумусу в ґрунтах району знаходиться на низькому рівні і постійно йде процес його зниження. У Коростенському районі частка ґрунтів з дуже низьким і низьким вмістом гумусу становить 90,3-92,6%.

Практично всі ґрунти мають підвищену кислотність, погано затримують вологу, або, навпаки, деякі з них постійно перезволожені. У більшості випадків вони потребують вапнування, а перезволожені ділянки – осушення. З таких типів ґрунтів талими та дощовими водами досить легко вимивається перегній, і тому для підвищення родючості вони потребують внесення великої кількості органічних добрив (до 120 т/га).

Фактором погіршення якості ґрунтів району є близьке залягання від денної поверхні порід Українського кристалічного щита. В таких місцях розташовані мало розвинуті та приховано-підзолисті ґрунти з щербенисто-кам'янистою основою, з ґрунтовим горизонтом товщиною 5-12 см, а також наявністю значної кількості "блюдець" у знижених частинах полів. Ґрунти цього типу малородючі в зв'язку з тим, що вміст гумусу в них менше 1%.

Забруднення ґрунтів пов'язано з використанням хімічних речовин і порушенням правил їх внесення, зберіганням туків, органічних добрив, пестицидів, утворенням промислових і побутових відходів, різних видів незнезаражених стічних вод та їх осадів, які застосовуються як добрива, внесенням відходів тваринництва, наявністю на поверхні різних ґрунтів полютантів, що містяться в атмосферних викидах промислових підприємств і автотранспортних засобів.

Інтенсивне сільськогосподарське використання земель призвело до зниження родючості ґрунтів через їх переущільнення, втрати грудкувато-зернистої структури, водопроникності та аерозійної здатності з усіма екологічними наслідками.

У структурі сільськогосподарського виробництва на сьогодні переважають мало затратні і менш інтенсивні культури (зернові). Вирощування традиційних, але високо затратних культур (льон, картопля, хміль), значно скорочене. У структурі посівних площ значне місце займають багаторічні трави з підвищеним терміном використання, тобто низьковрожайні.

У практиці господарювання в багатьох сільськогосподарських колективах нехтують науково обґрунтованою системою використання ґрунтів, у т.ч. своєчасним чергуванням посіву різних культур у сівозміні, що призводить до виснаження їх, втрати родючого шару ґрунту і гумусу.

Практично в жодному з господарств району не проводяться протиерозійні заходи, в результаті кілька тисяч гектарів сільськогосподарських угідь зазнали ерозійного впливу.

Використання мінеральних добрив дало змогу певною мірою підвищити врожайність культур, однак подальше збільшення їх доз уже не сприяло її зростанню, що пов'язано із зменшенням запасів гумусу в ґрунті. Зростання врожайності неможливе без удосконалення технології внесення добрив. Безконтрольне їх застосування призводить до забруднення навколишнього середовища, що загрожує здоров'ю людини. Особливо небезпечно неправильне або надмірне використання пестицидів. Усі без винятку пестициди при ретельному вивченні виявляли або мутагенну, або інші негативні дії на живу природу і людину.

4.4. Погіршення екологічного стану лісів

Ліс є не тільки джерелом постачання деревини для господарської діяльності, він є основним елементом зеленого покриву Землі, позитивно впливає на режим річок, озер, водойм, джерел, захищає ґрунт від вітрової та водної ерозії, оздоровлює атмосферу, є санітарно-гігієнічним, бальнеологічним та естетичним фактором впливу на людину.

Ліси та лісовкриті території займають 37% від площі земельного фонду району (64,6 тис. га). Ліси Коростенського району поділяють на дві основні групи.

До першої відносяться лісові насадження навколо м. Коростеня (так звана зелена зона), а також лісосмуги вздовж річок, полезахисні смуги, захисні смуги вздовж залізниць та шосейних шляхів, паркові зони деяких населених пунктів району. Ці ліси виконують функцію оздоровлення довкілля, охорони здоров'я людей, збереження генофонду рослин, захисту кліматичних, ґрунтових, гідрологічних умов навколишнього середовища. Господарська діяльність у них заборонена, дозволяється тільки вибіркова рубка перестиглих екземплярів і санітарна рубка.

Стан зеленої зони м. Коростень вже давно викликає занепокоєння. В історичній частині міста знаходиться приблизно 20% аварійно небезпечних дерев, особливо на прибудинкових територіях. Насадження тут потребують негайного формування крони, обрізки сухих, хворих і пошкоджених гілок. Більша частина з них є небезпечною для будівель, автотранспорту та електромереж. Спостерігається постійне погіршення фітосанітарного стану деревно-чагарникових культур. Агротехнічні заходи, що проводяться нерегулярно (полив, обрізка, формування крони ін.), не є достатніми для підтримання біологічного потенціалу кожної рослини і зеленої зони в цілому. Крім того, фізіологічному ослабленню рослин сприяє недотримання будівельних норм під час благоустрою вулиць.

До другої групи входять експлуатаційні ліси, площа яких становить більше 99% від загальної площі лісів району. В цих лісах проводяться всі види рубок. Ліси Коростенського району віддавна були місцем заготівлі грибів, ягід, лікарської сировини не тільки для населення, а й для промислових потреб.

Останнім часом спостерігається погіршення стану лісів Коростенщини. При проведенні рубок головного користування, як правило, не використовується можливість природного поновлення, не зберігається приріст. Недостатній догляд за створеними лісовими культурами стає причиною їх загибелі та заміни основних лісових порід на малоцінний самосів.

Загальна площа лісів у районі має тенденцію до зростання. В останні роки багато полів, які знаходяться поблизу лісу, виведені з господарського користування і поступово заліснюються природним чином. Має місце і планове лісовідновлення, як наприклад в Ушомирському лісництві, де щорічно висаджується лісу не менше, ніж вирубується.

Середній вік лісонасаджень району становить 53 роки. У структурі лісів стиглі та перестиглі ліси займають близько 10%, пристигаючі – 20%, середньорічні – 30% і молодники – 40%. Базовими розсадниками посадкового матеріалу є Шершнівське та Ушомирське лісництво.

Вплив антропогенних факторів на ліси виявляється як прямо (знищення під час вирубки, будівництва, створення водосховищ, відкритих розробок корисних копалин, пожеж тощо), так і опосередковано, тобто внаслідок зміни екологічних умов (у процесі зрошення, осушення, засолення ґрунтів, забруднення середовища шкідливими хімічними речовинами тощо). Антропогенний вплив на ліси виявляється в таких основних процесах:

- вплив на ліси атмосферних забруднювачів;
- зміна гідрологічного режиму територій;
- рекреація;
- пожежі;
- господарська діяльність тощо.

Внаслідок цих впливів відбувається процес знеліснення. Крім того, через недбайливість та необережність людей, зокрема пожежі, втрачаються величезні площі лісів та нові насадження. Несанкціоновані звалища побутового сміття в районах лісосмуг чи посадок негативно впливають на стан лісів у районі.

У господарсько-освоєних лісах району порушуються природні лісорослинні умови. Порушення природної стійкості лісів зумовлює збільшення вразливості насаджень, зростання загальної площі місць виникнення шкідників і розповсюдження хвороб лісу.

У процесі вирубки з лісових ґрунтів виноситься величезна кількість азоту, фосфору, кальцію та ін., формуються одновікові, одновидові деревостої, розвиваються лісові монокультури. Під час створення завалів з сухих дерев підвищується пожежна небезпека.

4.5. Підтоплення населених пунктів

Забудова територій населених пунктів, експлуатація будівель і споруд, інших комплексів і об'єктів практично скрізь супроводжуються накопиченням вологи в ґрунті та підвищенням рівня ґрунтових вод, що призводить до порушення природної рівноваги у водному балансі, яке виявляється у підтопленні території населених пунктів.

Найбільш несприятливі умови склалися в таких населених пунктах району: місті Коростень (площа можливого підтоплення 350 га), селах Лісівщина, Поліське та Ушомир.

Основні причини підтоплення:

- порушення на забудованих територіях природного стоку поверхневих вод;
- незадовільний стан природних дренажних систем (замулення річок, засипання балок, ярів, каналізування малих водотоків);
- значні втрати в системах водопостачання та водовідведення, які виникають внаслідок незадовільного стану водовідводів, водоспускних споруд зливової каналізації, мереж водопостачання та каналізації;
- невідповідність водовідвідних споруд на автошляхах до пропуску талих і дощових вод;
- розташування будівель деяких вулиць і мікрорайонів на понижених ділянках місцевості.

Підтоплення призводить до погіршення стану забудованих територій та санітарних умов проживання людей, збільшення захворюваності, забруднення

води і ґрунтів, заболочення значних ділянок землі, розвитку небезпечних геологічних процесів, пошкодження або руйнування будівель, споруд та мереж. Підтоплення також завдає значної шкоди архітектурно-історичним пам'яткам.

Комплекс діючих захисних споруд на р. Уж у районі м. Коростень є недостатнім і потребує значної реконструкції та перебудови (гребля с. Поліське, гребля в районі Коростенського району електромереж), а також реконструкції водоспускних споруд зливової каналізації, відновлення функціонування водовідводів.

4.6. Зростання загроз біорізноманіттю

Рослинний світ району характеризується великою різноманітністю флористичних комплексів і є джерелом цінних рослинно-сировинних ресурсів: лікарських, харчових, технічних, вітамінних, ефіроолійних тощо.

Факторами антропогенного навантаження, які призводять до втрат біорізноманіття, є: розорювання земель; вирубування лісів; осушення або обводнення територій; промислове, житлове та дачне будівництво; розвиток мережі транспортних комунікацій (автодоріг, залізничних шляхів) і прокладання трубопроводів і ліній електропередач; забруднення довкілля; неефективне ведення лісового, мисливського та рибного господарства; надмірне рекреаційне навантаження; браконьєрство.

Внаслідок осушувальних робіт значних втрат зазнали водно-болотні угіддя, які перебувають під загрозою зникнення.

Хибна практика планування екстенсивного лісокористування призвела до значного виснаження лісів, зниження загальної продуктивності ценозів, погіршення товарної структури лісосічного фонду.

Надмірне використання природних ресурсів багатьох цінних лікарських рослин, інтенсифікація господарського використання територій з наявністю лікарських рослин, несприятлива екологічна ситуація в зоні з високим ресурсним потенціалом після аварії на Чорнобильській АЕС спричинили значне погіршення стану ресурсів більшості дикорослих лікарських рослин.

Факторами, що негативно впливають на охорону і регулювання використання тваринного світу, є його недостатня вивченість, відсутність достовірних даних щодо запасів промислових видів та обсягів їх добування, погіршення природних умов існування диких тварин через зростаючий антропогенний вплив та послаблення їх охорони від незаконного використання та знищення. Ведення мисливського господарства здійснюється переважно екстенсивним шляхом, що є наслідком скорочення обсягів штучного розведення та випуску в природу мисливської фауни. Недостатня увага приділяється оптимізації статевовікової структури поголів'я мисливських парнокопитних тварин, поліпшення їх генофонду.

Внаслідок впливу на біорізноманіття факторів антропогенного навантаження відбувається:

- знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин (внаслідок розвитку сільського господарства, вирубування лісів і забудови територій);
- фрагментація біотопів, ландшафтів, екосистем (внаслідок розвитку транспортних комунікацій);

- деградація природних середовищ існування (внаслідок забруднення довкілля);
- експлуатація видів, їх популяцій та рослинних угруповань (внаслідок неефективного ведення лісового, мисливського та рибного господарства);
- розповсюдження хвороб, шкідників і паразитів серед видів природної флори і фауни.

Спостерігається збіднення флори та фауни р. Уж та її приток, зокрема зменшилася кількість видів, які характерні для чистих оліготрофних поліських водоймищ. Також відбулися зміни в якості та складі рибних ресурсів, зменшилася кількість таких видів риб, як марена, єлець, подуст, язь, рибець, бистрянка.

Пожежі, несанкціоновані звалища побутового сміття у лісах призводять до підвищення смертності серед тварин і втрати унікальних видів тварин і рослин.

Зменшення видового різноманіття відбувається також внаслідок того, що майже кожного року випаляється минулорічна трава (так звані весняні пали). Існує помилкове та шкідливе переконання, що нібито пали підвищують врожайність трав. Насправді вогонь знищує насіння, пошкоджує коріння багаторічних рослин, веде до загибелі комах-запилювачів.

4.7. Забруднення атмосферного повітря

Основними забруднювачами повітря Коростенського району є підприємства переробної й добувної промисловості та автотранспорт.

У 2009 році обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря становили 930 т, а у 2010 році – 689 т. Зменшення викидів стаціонарними джерелами у 2010 році на 241 т пов'язано насамперед зі зменшенням обсягів виробництва рядом підприємств району. Одночасно у 2010 році значно зріс обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел викидів. Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, зокрема, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

Важливим узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну в цілому, є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця. При аналізі кількості викидів від стаціонарних і пересувних джерел, що приходяться на душу населення, одне з найбільших навантажень в області у 2010 році спостерігалось в м. Коростень – 76,74 кг/ос. (у м. Житомир – 81,43 кг/ос.), у Коростенському районі – 82,26 кг/ос. (середнє навантаження по Житомирській області – 68,4 кг/ос.).

4.8. Недосконала система екологічного управління та інформування

На розв'язання екологічних проблем впливає багато суб'єктів соціальних відносин, кожен з яких діє в межах повноважень, визначених законодавством, і які разом становлять систему екологічного управління (суспільно-державного регулювання охорони довкілля) на районному рівні. Така система включає як

органи місцевого самоврядування (місцеві ради – сільські, селищні, міські, районні), так і місцеві органи виконавчої влади (районні державні адміністрації). Окрім того, в цій системі значну роль відіграють територіальні підрозділи відповідних центральних органів виконавчої влади.

На екологічне управління на районному рівні впливає якість екологічного управління на обласному рівні. На обласному рівні з метою планування соціально-економічного розвитку регіону приймаються відповідні стратегії та програми. Так, у 2008 році була прийнята Стратегія розвитку Житомирської області до 2015 року. Щорічно обласна рада приймає Програми економічного та соціального розвитку Житомирської області на наступний рік. У зазначених програмах питанням охорони довкілля приділяється недостатня увага.

Житомирська обласна рада регулярно приймає програми, спрямовані на реалізацію державної політики України у галузі охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Зокрема, прийняті такі програми:

- Обласна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на 2013-2016 роки;
- Програма «Ліси України» по Житомирській області на 2002-2015 роки;
- Програма реформування водопровідно-каналізаційного господарства у Житомирській області на 2012-2020 роки;
- Загальнообласна програма «Питна вода Житомирської області на 2006-2020 роки»;
- Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Житомирської області на 2011-2014 роки;
- Комплексна довгострокова програма розвитку земельних відносин та охорони земель у Житомирській області на 2007-2015 роки;
- Комплексна програма ліквідації наслідків підтоплення територій у містах та селищах області на 2003-2030 роки.

Коростенська державна адміністрація спільно з органами місцевого самоврядування має забезпечити виконання заходів, передбачених цими програмами.

Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області щорічно готує доповідь «Про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області» та Екологічний паспорт Житомирської області, в яких надається інформація про стан довкілля в області. Зазначена інформація має активно використовуватися на районному рівні при плануванні, зокрема під час підготовки відповідних програм, прийнятті рішень щодо пріоритетів діяльності та фінансування.

На районному рівні щорічно приймається Програма економічного та соціального розвитку Коростенського району, а також і програми, спрямовані на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів району. Зокрема, було прийнято Комплексну програму охорони навколишнього природного середовища Коростенського району на 2012-2015 роки, Програму розвитку земельних відносин та охорони земель у Коростенському районі до 2015 року, Програму захисту населення Коростенського району від

надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2008-2012 роки та інші програми. Коростенською міською радою у 2005 році було прийнято Стратегічний план розвитку м. Коростеня Житомирської області на 2006-2014 роки. Також щорічно приймаються Програми економічного та соціального розвитку м. Коростень на наступний рік. Коростенською міською радою також приймається значна кількість програм, спрямованих на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів. Зокрема, було прийнято Комплексну міську екологічну програму на 2011-2015 роки, Програму розвитку та збереження зелених зон м. Коростеня на 2011-2015 роки, Програму покращення санітарного та екологічного стану р. Уж та її притоки р. Кремно на 2011-2015 роки, Комплексну програму запобігання та ліквідації наслідків підтоплення території міста на період 2011-2015 років, Програму реформування житлово-комунального господарства міста Коростень на 2010-2014 роки, Програму поводження з твердими побутовими відходами в місті Коростень на 2011-2015 роки. Фінансування цих програм є недостатнім, що негативно впливає на ефективність їхньої реалізації. У Коростенській районній державній адміністрації відсутній структурний підрозділ, до сфери відповідальності якого відносяться питання охорони довкілля та використання природних ресурсів; у Коростенській районній раді функціонує Постійна комісія з питань, екології та використання природних ресурсів (11 депутатів).

Відсутність у структурі РДА підрозділу з охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів призводить до слабкої, епізодичної координації взаємодії трьох рівнів районного екологічного управління: адміністративного, відомчого і підприємницького, відсутності цілісної системи районного екологічного управління.

У Коростенській міській раді питання охорони довкілля відносяться до компетенції Управління житлово-комунального господарства, частково до компетенції Відділу архітектури, містобудування та земельних ресурсів. Рівень забруднення довкілля в районі та м. Коростень не є об'єктивно обумовленим, а наявні екологічні ризики за умови ефективної та цілеспрямованої роботи в цьому напрямку можуть бути суттєво зменшені. Стан довкілля в районі та м. Коростень обумовлюється впливом на нього усіх суб'єктів природокористування і залежить від послідовності та результативності дій цих суб'єктів господарської діяльності, а також від ефективності системи управління в цій сфері. Необхідність вирішення екологічних проблем району є підґрунтям розроблення Екологічного стратегічного плану Коростенського району та м. Коростень до 2020 року.

4. Мета та цілі плану

Мета плану – зведення до мінімуму кількості відходів та забруднення довкілля, ефективне використання місцевих природних ресурсів, здійснення природоохоронних заходів на засадах урахування здатності природного середовища самовідновлюватися та функціонувати тривалий час, підтримуючи життєдіяльність людини.

Цілі плану:

1. Забезпечити охорону вод і раціональне використання водних ресурсів.
2. Впровадити сучасну систему поводження з відходами.

3. Забезпечити поліпшення екологічного стану лісів і раціональне використання лісових ресурсів.
4. Поліпшити стан ґрунтів сільськогосподарського призначення.
5. Забезпечити збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.
6. Зменшити забруднення атмосферного повітря
7. Покращити систему екологічного управління та інформування і сприяти підвищенню екологічної культури населення.

5. Стратегія впровадження Плану

Досягнення цілей плану здійснюється в два етапи:

до 2015 року передбачається забезпечити стабілізацію екологічної ситуації, уповільнення темпів зростання антропогенного навантаження на довкілля, започаткування переходу до природоохоронних стандартів Європейського Союзу, підвищення громадської активності у сфері охорони довкілля;

протягом 2016-2020 років передбачається забезпечити покращення екологічної ситуації в районі, розвиток екологічного партнерства між органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та громадськістю, широке поширення екологічних знань та екологічної інформації

Досягнення мети Плану потребує скоординованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ та підприємств району всіх форм власності, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів діяльності у сфері збалансованого природокористування та охорони довкілля. Для цього доцільно створити Координаційну екологічну раду, до складу якої мають увійти представники органів місцевої влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, громадських організацій та місцевих громад.

Розгляд і затвердження районною радою Екологічного стратегічного плану Коростенського району є першим кроком до його виконання. Необхідні передумови виконання – політична воля до запровадження змін і забезпечення необхідними людськими та фінансовими ресурсами для виконання всіх завдань і заходів, передбачених планом.

На основі Екологічного стратегічного плану щорічно має розроблятися та затверджуватися Районний план дій з охорони довкілля на наступний рік. Цілі, завдання та заходи Екологічного стратегічного плану мають знайти відображення у конкретних щорічних заходах і проектах із зазначенням відповідальних, термінів виконання та джерел фінансування. Екологічний стратегічний план також має бути конкретизований у щорічних програмах соціально-економічного розвитку, цільових і галузевих програмах розвитку району.

6. Система моніторингу, оцінки і контролю виконання плану

Система моніторингу, оцінки і контролю реалізації Екологічного стратегічного плану організовується з метою отримання достовірної інформації про ефективність його реалізації.

Відповідальність за виконання Плану покладається на Коростенську районну державну адміністрацію, яка також здійснює методичне керівництво та контроль за реалізацією затверджених заходів Плану.

Поточний контроль за виконанням Плану здійснюється Постійною комісією районної ради з питань Чорнобильської катастрофи, екології та охорони навколишнього середовища.

Система моніторингу має складатися з системи звітності, інформації про поточний стан довкілля, системи інформування про хід виконання Плану. Надзвичайно важливим є створення системи звітності. Звіт про виконання Плану має щорічно заслуховуватися на засіданнях РДА та районної ради. Цей звіт має розміщуватися на веб-сайтах райдержадміністрації і районної ради. Стратегічний екологічний план є «живим документом» – він має постійно коригуватися відповідно до наявних екологічних проблем і пріоритетності заходів. Внесення змін до Екологічного стратегічного плану здійснюється за процедурою внесення змін до місцевих нормативних актів.

Відповідальність за організацію виконання заходів Плану покладається на виконавчий комітет Коростенської міської ради та Коростенську району раду

Виконавчий комітет Коростенської міської ради спільно з Коростенською районною державною адміністрацією здійснює методичне керівництво і контроль за проведенням затверджених заходів Плану.

Поточний контроль за виконанням Плану здійснюється постійною комісією районної ради з питань земельних відносин, використання природних ресурсів та екології

Секретар міської ради

В.Ходаківський